

Bokanmeldelse

Lars Grue

Normalitet

ISBN 9788245018639

Bergen: Fagbokforlaget 2016, 181 sider

Jorid Anderssen

Førsteamanuensis

Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

jorid.anderssen@uit.no

Normalitetsbegrepet brukes i mange ulike sammenhenger og innenfor mange ulike fagfelt. Vi har alle en intuitiv forståelse av hva som er normalt. Det som ikke er normalt blir da et avvik fra normalen. I denne boka tar Grue for seg hva ordet betyr, og hvordan begrepet brukes for å beskrive menneskers fysiske og psykiske egenskaper. Han viser til at i alle samfunn er det grenser for hva som anses som akseptabel oppførsel og utseende. Eksempler fra historie og antropologi blir brukt for å vise at hva som anses som normalt er kontekstuellet og i stadig endring. Forfatteren er opptatt av å vise at normalitet er et relativt begrep som har flytende grenser. Det er ikke nevnt noen spesiell målgruppe for boka. Etter å ha lest den, mener jeg at den egner seg for både studenter og forskere i samfunnsvitenskap og innenfor helsefagene. Min anmeldelse har derfor et slikt utgangspunkt.

Etter et innledende kapittel om viktige sider ved normalitetstenkningens bakgrunn og historie, følger fem kapitler der normalitet diskuteres i forhold til den proporsjonerte kroppen (normalvekt og moralvekt), den manipulerede kroppen (kosmetisk kirurgi), den endrede kroppen (sykdom og nedsatt funksjonsevne), den balanserte kroppen (psykiatri og diagnose), og til sist den mindreverdigte kroppen (eugenikk og genetikk). Normalitet drøftes i forhold til hva som regnes som avvik fra normaliteten, og hvordan avvik håndteres i et samfunn der normalitet etterstrebes. De ulike kapitlene bygger ikke på hverandre. Hvert kapittel omhandler et tema som illustrerer noen av de utfordringene vi møter i dagens samfunn i forholdet mellom normalitet og avvik. De kan altså leses hver for seg eller sammen. Forfatteren anbefaler imidlertid at man først leser kapittelet om

normaliseringsbegrepets «oppfinnelse» for å få en innsikt i normalitetstenkningens historie.

Grue viser til den kjensgjerning at i menneskers forestillingsverden har det til alle tider vært slik at menneskers ytre egenskaper og kjennetegn har blitt sett som et speilbilde av indre moralske kvaliteter. Derfor har vi alltid prøvd å etterstrebe et ytre bilde som er mest mulig i overensstemmelse med den moralske kodeksen som gjelder til enhver tid. Gjennom de temaene som diskuteres, viser Grue hvordan moral og tanker om hva som er pent eller passende oppførsel blir vevet inn i et medisinsk helsebegrep. Grue er kritisk til medisinenes normalitetsforståelse. Han viser til at normalitet ofte har sammenheng med smak, ikke helse, selv om begrunnelsen for å etterstrebe normalitet ofte er forankret i til dels ubegrunnede helsehensyn. Ved å gå nærmere inn på noen av de målemetodene og standardiseringsmetodene som benyttes, viser han at et normalt utseende og oppførsel er mer knyttet til normer og forventninger enn til eksakt medisinsk vitenskapelighet.

Boka diskuterer altså mange ulike temaer i krysningen mellom samfunn, normalitet og medisin. Forfatteren har valgt meget aktuelle eksempler for å illustrere dette problemområdet. For eksempel diskuteres «overvektsepidemien» og økningen av psykiske lidelser hos barn. En gjennomgang av vekttabellene gjennom historien viser at normalvekt har hatt preg av å være moralvekt, altså et kulturelt betinget syn på hvordan spesielt kvinner bør se ut og hvilken vekt de bør ha. Likeså er kategoriene som brukes til å diagnostisere ADHD så allmenne at de passer for omtrent alle barn. Når i tillegg opptil ni av ti barn i USA har eller har hatt en psykisk lidelse før de er 21 år, sier det mer om diagnosesystemet enn om amerikanske barn. Grue viser at det blir en økning i diagnoser, samtidig som farmasøytisk industri presenterer en løsning på problemet. Hensikten med å trekke fram slike eksempler er å vise at normaliteten er under press. Mange aktører tjener, om enn på ulike måter, ved å diagnostisere noen som syke. Ikke minst viser han hvordan økning i slike diagnoser er med på å snevre inn normalitetsfeltet. Det redegjøres imidlertid ikke for hvorfor disse eksemplene er valgt ut.

Selv om forfatteren har et klart sosiologisk utgangspunkt, er boka ikke bygget opp som en sosiologisk lærebok, med et eget teorikapittel. Det er heller ikke nødvendig, siden det klart blir sagt at dette er en bok som kretser rundt normalitetsbegrepet. Samtidig må nevnes at den har noen mangler. Slik jeg ser det, er det et mesterstykke å skrive en bok om medisinenes normalitetsbegrep uten å ta det sosiologiske begrepet medikalisering på alvor. Medikalisering er et viktig tema, og kanskje ett av de viktigste underliggende temaer for boka. Slik jeg leser den, handler den i stor grad om medikalisering av kroppslige uttrykk. Flere steder er medikalisering nevnt, uten at begrepet blir diskutert på en ordentlig måte. Jeg savner derfor en skikkelig og kritisk diskusjon av dette begrepet.

Boka har lite referanser sammenlignet med andre bøker på feltet. Det betyr ikke at referanselista er for kort. Det betyr bare at boka er befriende fri for «namedropping» og briljering av egen kjennskap til relevant og irrelevant litteratur på feltet. Forfatteren viser gjennom sin behandling av stoffet han bruker at han er meget kompetent og kunnskapsrik, og han bruker referanser der det er naturlig. I forlengelsen av dette er et kjennetegn at boka er informativ. For en som forsker på beslektede felt er mye av dette kjent stoff, men jeg har også lært mye av å lese denne boka. Et eksempel: Har dere hørt om sykdommen drapetomani? Det er en sykdom som først ble beskrevet i 1851, og skildrer slavers sykelige

tendens til å rømme fra sine eiere. Sykdommen arter seg slik at slavene starter med å være sure og misfornøyde, så prøver de å rømme. Boka har mange slike eksempler som er med på å gjøre den morsom å lese.

Dette er også en bok som maner til ettertanke. Det var blant annet meget interessant å lese kapittelet om eugenitikk og genetikk. Grue viser hvordan eugenitikkens tanker har gjennomsyret vårt vestlige samfunn. Ikke minst minner han om de grusomme resultatene av den. Det er også et en tankevekkende og interessant diskusjon om hva som er «gode» gener. Dette blir spesielt interessant når han diskuterer arvelige sykdommer i forhold til neste generasjon. Et interessant eksempel på arv av fysiske karaktertrekk, er forestillingen om at noen er født med et «forbrytersk» utseende. Det er ille i et samfunn der ens ytre oppfattes som et speilbilde av hvordan en egentlig er. Selv om Grue ikke trekker dette punktet tilbake til kapittelet om den manipulererte kroppen, er sammenhengen svært nærliggende. Et slikt utseende kan muligens manipuleres med kosmetisk kirurgi, slik at en får et utseende som er mer i overenstemmelse med dagens forestillinger av et ærlig utseende.

Selv om boka er leseverdig og greit disponert, var det spesielt én del jeg slet med. Dette gjelder «En antropologisk ekskurs», som omhandler de ulikhetene som er mellom samfunn og kulturer når det gjelder normer for normalitet. Gjengivelsen av forskningen som ligger til grunn for dette, bryter med den lette, klare fortellerstilen som preger resten av boka. Denne delen av boka fikk jeg ikke tak i. Et eksempel er at masaiene som ikke har et eget ord for funksjonshemming, forstår medfødte funksjonshemminger som en straff for noe forfedrene har gjort. Når det deretter forklares at et spesielt funksjonshemmet barn ble marginalisert fordi han ble forbannet av sin egen far, ble det vanskelig å forstå marginaliseringen bare som et resultat av denne forbannelsen.

Til tross for noen svakheter er boka interessant lesning. Forfatteren evner det mesterstykket å diskutere et meget vanskelig tema på en svært enkel måte, uten at det blir for banalt. Når den i tillegg er meget lettlest og underholdende, er den absolutt anbefalelsesverdig.